

Svetel jesenski dan

Lepota v širokih zamahih valovi preko Šentviške planote

✍ Rafael Terpin

Velikajne, Bukovski vrh RAFAEL TERPIN, AKRIL

Čas: Konec oktobra 2009.

Kraj: Čez Police v Gorski in Bukovski Vrh. Obrobje Šentviške planote. Med Idrijco in Bačo.

Jutro je megleno, še kar hladno. Trezne glave se počasi z Laz zaženem v klanec, ki od nekdaj uspešno premaguje strmino do Polic. Hodi se ob levem bregu bolj slabotne grape. Do prvih svisl je vsak hodec prepoten, z mano ni nič drugače. Pri seniku zavijem levo, kolovoz se spelje na Trtno, jaz pa kar po deloma nepokošenem bregu navzgor na razgleden Krajc. Kucelj ni sam po sebi nič posebnega, vendar nudi ob lepem vremenu neverjetno lep pogled na poliško Marijino cerkev sredi polja, na vas ob robu police, na Kojco in Porezen v ozadju. Prelepo! Res, od ugodja skoraj oči izgubiš.

SONCE SE BLEŠČI NA VSE PRETEGE

Danes je dan meglen. Sonce se zaenkrat še neuspešno daje z meglo. Le hribi se vsi zlati in rdeči luščijo v jesensko jutro, same Police ostajajo skrite v živahnem premetavanju jutranje srebrnine. Včasih zažari od zadnjega snega pobeljeni Porezen, Kojca je po vrhu le poprhana. Očakovanje na Krajcu, češ saj se bo predrlo, mi ne pomaga. Kar po grebenu se odpravim do Zaselarja in na cesto, ki se od Štravsas usmerja proti Gorskemu Vrh.

Takoj sem na soncu. Blešči se na vse pretege. Iz starega kolovoza, ki je edini povezoval Police s Šentviško Goro, so pred leti uredili kar dobro cesto, najhujše strmine so z dodatnimi "rajdami" ublažili. Lepo mi gre od nog. Pri Uhajerju se pogled prvič nekoliko odpre. Spodaj se v sencah preliva zelena Idrijca, zgoraj so razvrščeni vsi šebreljski hrbti. Lokvarski grič je med njimi prav bahavo zarisan na robu obzorja. Zadaj je le vojskarska planota in še dlje se zobčajo Golaki. Nad cesto se začenejo stare košenice Poliških Krnic, prav ob poti

čakajo na svoj konec odslužene svisl, lese in zidane. Ko se pot le poravna, stopim še čez (kolikor vem) stalno vodo, v tem sicer suhem koncu je prava osvežitev.

Na Krmejnku se s te strani začeneja raztreseno naselje Gorski Vrh, na Šentviški planoti najvišje ležeče. Pogled se odpre, Šebreljska deželica je od tod videti kot začarana. Vikendaši v hiši nekaj žagajo. Za bajto je parkiran avtomobil s tujo registracijo. Nekdo od daleč si je najbrž prišel uloviti svoj mir.

Do glavne hribovske ceste, ki vodi navzdol na Šentviško goro, navzgor pa v Bukovski Vrh, je kratka pot. Že davno nazaj so košenice zasadili s smrekami. Drevesa so porasla in danes vodi cesta skozi zelen in vedno hladen predor. Mimo ograjenih Oplejnc.

Zame se ve, da sem namenjen navzgor do zadnje hiše v Gorskem Vrh, do Brda ali Štrina (Kuštrin) pod Košarico. Že pred prehodom, kjer je na levi še videti ostanke Lukmanove revščine, zavijem desno. Takoj sem na Štrinovih košenicah. Svet se zlagoma odpira. Zijam in diham na vsa usta. Zdaj zdaj se bo dokončno odprlo. In res! Kar za kozolcem jo urežem v pokošen breg. Od tam pred mano zablesti čedna domačija, vsa ovenčana z jesenskimi krošnjami in z belimi, prebelimi gorami: Rodico in Črno prstjo (pa še z vsemi ostalimi). Strmim, slike požiram, skoraj si ne upam dihati. Lepota sončne in sočne jeseni v širokih zamahih valovi preko Baške grape in iz nje. Zatika se ji v žarečih bukvah, v zlatih macesnih, v jesenju, vrbovju in leskovih šopih. Barve pojejo, slikarju pihajo na dušo. Da, mehčajo me, brusijo trdoto vsakodneвне mimohodnosti, mojo spečo občutljivost, tudi dojemljivost pehajo na sam rob mogočega. Smejem se, z vsem telesom se smejem. Utripam v pojočem ritmu gorskih grebenov, ki se smelo in tekoče bašejo iz grape proti nebu. Poravnano progasti in zelo svetli oblaki jih le težko zadržujejo, da ne popasejo še preostalega neba.

VSE SE PREJ ALI SLEJ KONČA V IDRIJCI

Za hišo in že skoraj nad Velikajnetom sedem v travo. Pred lilastoplavimi daljavami se v ospredju postavlja Bukovski Vrh nad Štravsom in Pircem. Vmesne senožeti so tudi odlično razgledišče. Tam smo se ustavili, ko sem menda dve leti nazaj vodil idrijske planince čez Planoto v Kozarsko grapo. V grapi so belijo Oblake. Desno nad Bukovim straši črno poraščena Kojca, za

njo se skriva posrebreni Porezen. Desno od Kojce se hribovit svet polagoma spušča do ostankov stare planote, do Rodne, Ravne, Police in Šebrelje. In vse našteto prej ali slej konča v Idrijci in njenih pritokih. V vsem vidnem je kajpak logika, a uživati se splača brez nje.

Skozi plotove in po zaraščeni senožeti se spustim v Velikajnetovo dolinico za Degarnikom. Že zvrha slišim oslovo riganje. Kaj res? Stopim na travnik za bližnjo hišo, ki jo nekoliko obnavljajo, in res ima radoveden osliček ob hiši svojo ogrado. Pomeni, da tudi hiša ni več prazna. Velikajnetovi dve hiši z gospodarskimi poslopji vred že sodita v zaselek Bukovski Vrh. Od tod je bilo nekdaj (po ukinitvi podružnice) za šolarje do Cerknega zelo daleč. Danes sodi skoraj cel Bukovski Vrh pod tolminsko občino.

Pred hišo je parkiran avtomobil, drugi zapuščen sameva v bližini oslove staje. Iz dimnika se domače kadi. Sosednja hiša ne kaže znakov življenja. Sprehodim se skozi dolinico. Ves čas se oziram, vem, v kratkem se mi bodo gore izgubile. Slovo je pač slovo. Na koncu doline, kjer sem nekoč skiciral, še postojim: Velikajnetovo dolino s hišami, z gorami in z jesenskim dnem si skušam trdno zapomniti. Bo šlo? Bo spomin zmogel?

Nadaljujem po dobri stezici desno. Naglo me čez gozdnate strmine nad izviri Poličanke pripelje na majhno razgledišče. Izredno! Spodaj se veji slikovita Kozarska grapa, med njo in Kojco je zabodenih kar nekaj naselij, vsa spadajo pod Bukovo: Laharna, Selc, Žabže, Kojca, Krtečne. Ja, si rečem, ta pogled poznam od prej. Kaj če bi se povzpел po bližnji košenici proti vrhu Košarice? Višje je videti, da še kosijo. Mimo zlatih macesnov se dvignem tistih nekaj ubogih metrov. Zgoraj se na svetlem in odprtem obrnem k Idrijci. Kaj takega! Kako je mogoče, da sem šele zdaj na stara leta zmogel narediti teh nekaj korakov? Kje sem taval doslej? Takoj se oglasim Marti. Po mobiju ji skušam dopovedati, da stojim na enem najlepših koticov na celem svetu in da ne vem, kam bi z očmi in z rokami. Brž je zagrabila. "Ja," mi pravi, "seveda, griči pa rožce pa gobe pa prijatelji! Čisto na koncu pride pa še tista babnica doma, ki ti pere umazane cunje! Akrameš!" Malo mi je zaradi njenih besed hudo, malo sem pa hud. Nazadnje se oba smejeva, pretirano resno le ni bilo.

Gledam in požiram. Oziram se za jesenskimi bukvami, mokajcami in macesni.

A tudi mimo posušenih dežnikaric se mi spodaj kaže in skriva dolina moje Idrijce. Če je v vidnem obilo domačnosti, zna biti lepota še žlahtnejša. Tam za Kovkoma in Roglco se vglablja cerkljanska dolina, z leve jo nakazujejo že Kojca, Otavnik z Ritovšco, seveda Porezen, Vrše s Cimprovko, zadaj pa Črni vrh, Škofje in Bevkov vrh. Idrijca zanesljivo vijuga izpod ledinskega Gradišča, pod Jlenkom in Masorami, pod Jagrščami in Šebreljami na levem bregu, pod Ravnami, Rodnami in Policami na desnem. V ljudsko barviti jeseni, ki je hkrati tudi moja jesen, rdeče osvetljene hoste bliskajo ob sencah, iz globokih grap tekočih, skoraj do vrha grebenov potegnjenih. Sonce dela dan in trosi lepoto. Slikovit rovtarski svet mi v zanosnih valovih drvi skozi dušo. Pravih besed pa ni.

KOT DA MOTIM SPOKOJ PRADAVNOSTI

Nekam odsoten se zdim samemu sebi, ko se vzdignem in pomaknem naprej po pokošenem. Glej, za obronkom je polno prijaznih ostrganih koticov. Vmes še stoji kakšen senik. Nekaj nižje, na zgornjem robu že dolgo nepokošene rumene košenice nad cesto Police–Gorski Vrh, se še enkrat v rdečevijoličastem raznese šebreljski konec.

Po znani cesti se vračam v Police. Občutek samote je v vasi več ali manj stalen. Hiše so bolj prazne, tudi že podrte ali pa se podirajo. Čez sijajno polje mimo Marijine cerkve, njenih lip in prastarega britofa me vedno prevzema rahlo nelagodje. Kot bi

hobil po mizi, kar je od nekdaj pregrešno. Kot da motim spokoj pradavnosti, tudi spokoj nekdanje urejenosti vasi in predvsem trdne povezanosti kmečkega človeka s pripadajočo naravo. Strašno malenkosten se zdim samemu sebi, ko se mi pogled in korak zlagoma usmerjata čez bolj nove pašnike k Poličnici.

Potok je bolj droban. Skoraj se da stopiti čezenj, a nekaj nižje se v nekaj slikovitih slapovih spusti k Lazam. Stezica po ozkem grebenčku med Kozarsko grapo in Poličnico pelje čez Stari grad, znano arheološko najdišče med Reko in Lazami. Vendar je z grebena tudi vrsta čednih pogledov na Idrijco in njene vrbe, na vasico Reko in na tesen med Roglco in jagrškim grebenom, po kateri se Idrijca prebija z Želina proti Reki. Lepo, lepo je. Pot me do konca drži v šahu. Izrednost graparske krajine in prelestnost jesenskega dne mi prav do konca burita dušo in srce. Skrajno bolečih gležnjev (bilo je precej brezpotja) padem na dolinsko cesto Tolmin–Idrijca. Približno tam, le nekaj metrov proti Idrijci, so pred leti prebirali in spirali arheološki material, ki so ga po žičnici spuščali iz jame Divje babe pod šebreljskim Sv. Ivanom. Saj veste, Divje babe so znane predvsem po neandertalčevi piščalki.

Gostilna Pod lipami je zaprta, torej podaljšam do Želina. Ozka grapa mimo Kurnika – z Idrijco in cesto – ni nikoli dolgočasna. Zlahka se pozabi celo na boleče gležnje. ●

Police, 2007 RAFAEL TERPIN, AKRIL